

ВЫХАВАЎЧЫ ПАТЭНЦЫЯЛ ТРАДЫЦЫЙНАЙ БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ ПЕДАГАГІЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

*С.Р. Туболец
Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава*

Вывучэнне вопыту народнага выхавання, назапашанага традыцыйнай беларускай народнай педагогікай, абумоўлена складанымі і супярэчлівымі працэсамі, якія адбываюцца ў сучасным грамадстве. Развіццё рынкавых адносін, зацвярджэнне прынцыпаў дэмакратыі, устанавленне шырокіх сувязяў з міжнародных сувязей разам з пазітыўнымі момантамі прывялі да шэрагу негатыўных наступстваў: празмернай камерцыялізацыі культуры і мастацтва, агульнага зніжэння ўзроўню духоўнасці грамадзян, недастатковай увагі да традыцыйных выхаваўчых сродкаў. Усё гэта вядзе да ігнаравання заканамернасцяў выхавання, устаноўленых народам, да змяншэння ўзроўню нацыянальнай самасвядомасці. Выхаваўчы патэнцыял традыцыйнай беларускай народнай педагогічнай культуры можа дапамагчы супрацьстаяць усім гэтым негатыўным тэндэнцыям у жыцці грамадства.

Матэрыял і метады. Аб'ект нашага даследавання: педагогічная культура; прадмет – традыцыйная беларуская народная педагогічная культура. Даследаванне выканана з выкарыстаннем комплексу узаемадапаўняльных метадаў: апісальна-аналітычнага, параўнальна-гістарычнага, а таксама гісторыка-педагогічнага аналізу, навукова-даследчых прыёмаў (інтэрпрэтацыя, супастаўленне, сістэматызацыя).

Вынікі і іх абмеркаванне. Народная культура, як і народная педагогіка, з'яўляецца аб'ектам вывучэння этнапедагогікі. Этнапедагогіка даследуе багаты выхаваўчы патэнцыял народнай педагогікі, які адлюстраваны ў фальклоры, народных традыцыйных святах, народных гульнях, дэкаратыўна-прыкладным мастацтве, і распрацоўвае тэхналогіі яго рэалізацыі ў сучасным адукацыйным працэсе [3, 15].

Народная культура – складанае і шматграннае з'ява, таму вывучаецца прадстаўнікамі розных навуковых дысцыплін – гісторыкамі, этнографамі, культуролагамі і г.д.

У мінулым народная культура нармавала ўсю жыццядзейнасць соцыума ад бытавога прадметна-прасторавога асяродку да выхавання дзяцей і правілаў сацыяльнага ўзаемадзеяння. Элементамі, што складалі народную культуру, з'яўляюцца каштоўнасці, нормы, абрады, рытуалы, вераванні, лад жыцця, творчасць. Народная культура выяўляецца ў іх знакава-сімвалічным і прадметна-матэрыяльным увасабленні, у спосабах дзейнасці: працоўнай, бытавой, абрадавай. Народ выступае творцам і носьбітам асаблівай цэласнай культуры, якая адзначаецца сваім бачаннем навакольнага свету, спосабамі яго адлюстравання ў фальклоры і відах дзейнасці. Гэта замацавалася ў разуменні народнай культуры як прытрымлівання народным традыцыям выхавання дзяцей, прыгатавання ежы, баўлення часу.

Устойлівасць народнай культуры ў яе пераемнасці, сутнасць якой заключаецца ў тым, што кожнае новае пакаленне павінна не проста засвойваць, але і памянаць культурную спадчыну мінулага. Пераемнасць – гэта трыадзінства: мінулага, сучаснасці і будучыні, разумеючы пад імі пакаленні, якія сышлі (гістарычная памяць народа), існуюць цяпер (сучаснае самасвядомасць) і з'яўяцца пазней (мара аб людзях, якія здолеюць дамагчыся таго, да чаго імкнуліся продкі). Дзякуючы пераемнасці ў народнай культуры адбываюцца некаторыя змены (дынамізм і

дэмакратызм народнай культуры), але нешта застаецца нязменным (праявы кансерватызму).

Перапынкі ў пераемнасці наносяць непапраўную шкоду культуры, у лепшым выпадку могуць прывесці да яе рэгрэсу. Ніякая культура не можа пачынацца з нуля. Гэта тармазіць развіццё, збядняе і робіць недасканалай і непаўнаватаснай [3].

Сама пераемнасць забяспечваецца рухам культурных традыцый народа. Найбольш ўстойлівыя сярод іх традыцыі. Без іх немагчыма існаванне культуры. Гэта ўмова як існавання, так і развіцця культуры.

Пад традыцыямі мы разумеем сістэму перадачы сацыяльна значных ведаў, каштоўнасцей, поглядаў, навыкаў, што гістарычна склалася на працягу стагоддзяў пад уплывам нацыянальнай культуры і накіравана на захаванне і памнажэнне народнага вопыту. Пакаленні абавязаныя на сфарміраваныя традыцыі, ўспрымаюць іх з улікам задач, патрэбнасцей, інтарэсаў і ўмоў свайго часу.

Нацыянальныя культуры – гэта ўстойлівыя ўтварэнні, пад уздзеяннем якіх ажыццяўляецца першасная сацыялізацыя большасці людзей, гэта значыць іх далучэнне да культуры сусветнай. Яна ўключае ў сябе духоўны, сацыяльна-палітычны і матэрыяльны кампаненты, а не зводзіцца толькі да духоўнай культуры (дзе традыцыйна разглядаюцца чатыры яе элемента – рэлігію, мову, маральную і мастацкую культуру), як гэта часам прынята. Культурную спецыфіку трэба разглядаць як адну з асноўных прыкмет нацыі, якая дазваляе адмяжоўваць адну нацыю ад іншай [4, 180-181].

Педагагічная культура – гэта частка агульначалавечай культуры, у якой з найбольшай паўнатай захаваліся духоўныя і матэрыяльныя каштоўнасці адукацыі і выхавання, а таксама спосабы творчай педагагічнай дзейнасці, неабходныя для абслугоўвання гістарычнага працэсу змены пакаленняў, сацыялізацыі асобы [2].

Традыцыйная беларуская народная педагагічная культура выконвае шэраг функцый. Гэта трансляцыя сацыяльнага вопыту, рэгуляцыя паводзін і якасных характарыстык асобы ў працэсе іх фарміравання. Формы рэгуляцыі могуць быць рознымі, але высокі ўзровень педагагічнай культуры прапагандуе мяккасць падобнага ўздзеяння, разумеючы яго варыятыўнасць. “Не біце вярхоўкамі – навучайце гаворкамі”, “Сваё дзіця бі – шкадуі, на чужое крычы – думай”.

Функцыяй традыцыйнай народнай педагагічнай культуры з’яўляецца перадача каштоўнасцей, што пануюць у грамадстве. Стагоддзямі яна выдатна вырашала задачу прышчаплення падростаючаму пакаленню пэўнай, грамадска неабходнай сістэмы каштоўнасцяў. Творчасць – з’яўляецца і каштоўнасцю, і функцыяй традыцыйнай народнай педагагічнай культуры, бо гэта ўнутраная неад’емная рыса дзейнасці чалавека [1].

Характарыстыкай традыцыйнай народнай педагагічнай культуры выступае ананімнасць. Яна зліваецца з народнай этыкай і народным светаразуменнем. У яе аснове ляжаць прынцыпы прыродасаабразнасці, мэтазгоднасці, жыццядзейнасці, індывідуальнага падыходу ў выхаванні.

Народная педагагічная культура найчасцей неўсвядомлеваецца яе носьбітамі. Бацькі часта не задумваюцца аб метадах прэзентацыі навучання і выхавання, яны робяць так, а не інакш у сілу традыцыі. Сям’я – галоўны асяродак дзеяння традыцыйнай народнай педагагічнай культуры, закладвае ў душы дзіцяці пэўныя аксіалагічныя фільтры, якія дазваляюць каштоўнасца адносіцца да жыцця, яна кансерватыўная. Ёй ўласцівыя: максімальна магчымая ступень індывідуальнага падыходу да навучання, найбольшы веер “прадметаў навучання”; несістэматы-

заваная форма назапашвання, захоўвання і трансляцыі сацыяльнага вопыту, выразнасць мяжы выбару індывідуальнага паводзінаў.

Заклучэнне. Такім чынам, традыцыйная беларуская народная педагогічная культура мае высокі выхаваўчы патэнцыял, які павінен не толькі вывучацца навукоўцамі, але і актыўна ўводзіцца ў практыку дзейнасці сучасных устаноў адукацыі і выхавання.

Спіс літаратуры

1. Бенин, В. Педагогическая культура: философско-социологический анализ / В.Бенин. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа. – http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/Benin/02.php. – Дата доступа – 17.01.13.
2. Кульневич, С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания электронны ресурс рэжым доступу http://uchebauchenyh.narod.ru/books/uchebnik/1_4.htm. – Дата доступа – 17.01.13.
3. Нездемковская, Г.В. Этнопедагогика: Учебное пособие для вузов / Г.В. Нездемковская. – М.: Академический проект; Альма Матер, 2011. – 225 с.
4. Тавадов, Г.Т. Этнология: Современный словарь-справочник / Г.Т. Тавадов. – М.: АНО «Диалог культур», 2011. – 704 с.

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ

*О.А. Хуцкая
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова*

Развитие эмоциональной компетентности и эмоционального интеллекта является необходимым условием психологического здоровья личности, её эффективности в межличностном взаимодействии. Оно должно проводиться с учётом ряда гендерных различий. Исследователем Давыдовой Ю.В. понятие эмоционального интеллекта рассматривается как «устойчивая интегральная категория в структуре интеллектуальной и эмоционально-волевой сфер личности, основные функции которой сводятся к обеспечению спешности деятельности и процессов внутриличностного и межличностного взаимодействия» [1, с.5].

Цель – изучение гендерных особенностей проявления эмоционального интеллекта.

Материал и методы. Анализируя концепции эмоционального интеллекта зарубежных и отечественных психологов (Дж. Майер, П. Саловей, Р. Бар-Он, Люсин, И.Н. Андреева, Т.Н. Березовская, А.П. Лобанов), прослеживается мысль о том, что существенным признаком является то, что индивиды с достаточным уровнем развития эмоционального интеллекта и его составляющих компонентов понимают свои эмоции и чувства других людей, могут управлять своей эмоциональной сферой, и поэтому их поведение более адаптивно и конструктивно. По этой причине они легче добиваются своих целей во взаимодействии с окружающими.

В контексте исследования гендерных различий в сфере эмоционального интеллекта, мы попытались изучить гендерные особенности эмоционального интеллекта. В качестве респондентов выступали студенты Витебского государственного университета различных специальностей отделения заочного и дневного обучения в возрасте от 17 до 36 лет (81 человек). Выбор контингента обусловлен тем